

**Universiteit
Leiden**
The Netherlands

Op eigen benen? De geboorte van het Koninkrijk Griekenland

Gouw, P.

Citation

Gouw, P. (2021). Op eigen benen?: De geboorte van het Koninkrijk Griekenland. *Lychnari*, 35(4), 10-15.

Version: Not Applicable (or Unknown)

License: [Leiden University Non-exclusive license](#)

Downloaded
from:

Op eigen benen?

De geboorte van het koninkrijk Griekenland

Lychnari staat dit bijzondere herdenkingsjaar uitgebreid stil bij de Griekse Opstand (1821-1832), waarbij ingegaan wordt op enkele sleutelgebeurtenissen en belangrijke personages. In dit slotstuk aandacht voor de laatste oorlogsjaren en het begin van het koninkrijk Griekenland onder Otto van Beieren.

PATRICK GOUW | FOTO'S: AUTEUR EN WIKIMEDIA

De komst van generaal Ibrahim Pasja en zijn Egyptisch-Arabisch troepenmacht had een ommekeer betekend in de Griekse Opstand. De superioriteit van zijn legermacht en de verdeeldheid onder de Grieken zorgden ervoor dat de Ottomanen snel orde op zaken stelden. En hoewel generaal Makriyannis en zijn strijders standhielden in en rond Náfplio (zie Lychnari 2021-3) werd het grootste deel van de Peloponnesus ingenomen en gebrandschat. Ibrahim trok noordwaarts en sloot zich met zijn manschappen aan bij het beleg van Mesolongi. Ondanks heroïsch verzet viel die stad, tot dan toe het symbool van hoop, eind april 1826 in handen van de belegeraars. Toen ook nog Athene in de zomer van dat jaar werd ingenomen door Resid Pasja leek alles reddeloos verloren.

Nog één keer werd alles uit de kast getrokken om de situatie te doen kantelen. Een ontzettingsleger van 10.000 troepen werd naar Attika gezonden. Onder hen bevonden zich ook veel westerse officieren en filhellenen, die door het recente optreden van de flamboyante Lord Byron (zie ook Lychnari 2021-3) naar Griekenland waren getrokken. Voor het eerst streden de opstandelingen en hun buitenlandse medestanders samen in een grote veldslag, nabij Fáliri (april 1827). Maar ondanks alle goede bedoelingen leidden culturele verschillen en tactische ruzies tot een faliekante mislukking. Voor de Grieken was de nederlaag extra pijnlijk, omdat zij een groot aantal van hun vooraanstaande aanvoerders verloren – onder wie de grote held Yeoryos Karaiskakis. Het deed Makriyannis sarcastisch verzuchten:

'De Europeanen, die we tot onze leiders gemaakt hadden, bleven enkel op hun schepen zitten; vanaf het dek vochten zij met de vijand op het land en vernietigden hen met hun toespraken en plannen.'

'Berend Botje' bij Navarino

De Ottomanen leken het verzet van de opstandelingen gebroken te hebben, maar het lot was de Grieken goed gezind. Er kwam eindelijk, na jaren van passieve diplomatie, een officiële interventie van de grote mogendheden. Groot-Brittannië, Frankrijk en Rusland namen het voortouw. Zij waren tot de

Admiraal Lodewijk van Heiden
JOHAN JOEKE GABRIEL VAN WICHEREN, 1825-1849 (DRENTS ARCHIEF, ASSEN)

'I begin to think that the time approaches when something must be done.'

Minister van Buitenlandse Zaken George Canning aan Britse ambassadeur in Frankrijk, Lord Granville; 2 oktober 1825

Grieken en filhellenen samen voor het bezette Athene, 1827 | THEODOROS VRYZAKIS, 1855 (NATIONALE PINAKOTHEEK, ATHENE)

conclusie gekomen dat een autonoom Griekenland op de langere termijn hun belangen in de regio het beste zou kunnen dienen, als buffer tegen het zwakker wordende Ottomaanse Rijk. Op 6 juli sloten de mogendheden het verdrag van Londen, waarbij ze verklaarden handelsrelaties aan te gaan met de nieuwe staat en de sultan dwongen om binnen één maand tot een wapenstilstand met de Grieken te komen. Als drukmiddel werd een geallieerde vloot uitgezonden, die voor anker ging tegenover de diepe baai van Navarino (het huidige Pylos) – alwaar de Ottomaanse zeemacht haar basis had.

De Ottomanen waren er echter van overtuigd de Opstand praktisch te hebben neergeslagen en weigerden aan de eisen tegemoet te komen. Daarop gaf de Britse opperbevelhebber

Codrington opdracht tot een confronterende *showdown*. Toen een van de Ottomaanse schepen een schot loste, brak de hel los. In nog geen vier uur lag de zeebodem bezaaid met wrakken en was de vloot van Ibrahim Pasja vernietigd. Ongeveer 6000 van zijn mannen hadden het leven gelaten, terwijl de geallieerden geen enkel schip verloren en 'slechts' 174 manschappen te betreuren hadden.

Naast de eerdergenoemde Codrington en de Franse admiraal De Rigny was er een zeer verdienstelijke rol weggelegd voor de Russische vlootvoogd: Lodewijk van Heiden uit het Drentse Zuidlaren. Hij had in zijn jonge jaren de marine gediend onder stadhouder Willem V, maar had pas echt carrière gemaakt toen hij zijn diensten aan de tsaar aanbood. Ten

tijde van de slag bij Navarino voerde hij het bewind over de Russische Middellandse Zeevloot. Met zijn vlaggenschip de 'Azov' streed hij in de frontlinie en wist menig Ottomaans schip tot zinken te brengen.

De drie admiraals viel een groot eerbetoon ten deel. Op het centrale plein van Pylos staat een gedenkmonument dat nog ieder jaar het middelpunt vormt van een grootschalige herdenking. Onze 'eigen' van Heiden geniet als 'Xέυθεν' meer bekendheid in Griekenland dan in zijn vaderland. Zo zijn er straten naar hem vernoemd (onder andere in Athene, naast de Platía Viktorías) en sierde zijn beeltenis in 1927 een Griekse postzegel. Volgens een recente biografie kan Van Heiden weleens de inspiratie zijn geweest voor de hoofdperson uit het kinderliedje 'Berend Botje ging uit varen'.

Bevrijd?

Navarino was een spectaculaire ommekeer. Na de val van Mesolongi en Athene leek de Griekse onafhankelijkheid ver weg, maar nu – na een slag waaraan overigens geen enkele Griek deelnam! – was de Ottomaanse overgave nabij. Het bericht over de uitkomst van de zeeslag maakte overal in Europa dan ook grote emoties los. Veel Romantische dichters en schrijvers namen de pen ter hand om hun vreugde te beschrijven, zo ook Victor Hugo:

Troost u! Griekenland is vrij.

Tussen beulen en stervenden,

Heeft Europa de balans hersteld;

Troost u! Geen tirannen meer!

Frankrijk strijdt: het noodlot keert.

Gun het haar hand die voor u vecht

Als wederdienst slechts

Een blad te plukken van uw laurier.

Hellas van Byron, van Homeros,

U, onze zuster, onze moeder ook,

Zing! Als uw bittere stem

*Nog niet te schor is van het wenen.**

Maar van een feitelijke overgave was geen sprake. De Ottomanen hadden nog tienduizenden manschappen op Grieks grondgebied en de opstandelingen controleerden slechts een beperkt territorium, zoals Navarino, de Mani, Spetses, Hydra en Éyina. De vraag was dan ook hoe een onafhankelijk Griekenland er geografisch uit zou moeten gaan zien. In samenwerking met een Franse expeditiemacht (de zogenoemde *expédition de Morée*) trachtten de opstandelingen in de volgende jaren zoveel mogelijk grondgebied te heroveren, omdat men wist dat een vredesverdrag de dan geldende verhoudingen als uitgangspunt zou nemen.

Op 12 september 1829 vond de laatste veldslag plaats, bij het dorp Petra (tussen Livadiá en Thiva). In die gebeurtenis schuilde een zekere symboliek, want het was de Griekse aanvoerder Dimitrios Ypsilandis die de eer had om de oorlog te beëindigen die zijn broer Aléxandros, voorman van de *Filikí Etería*, in 1821 aan de oevers van de rivier Proet begonnen was.

Monument ter ere van 'Heiden' in Pylos

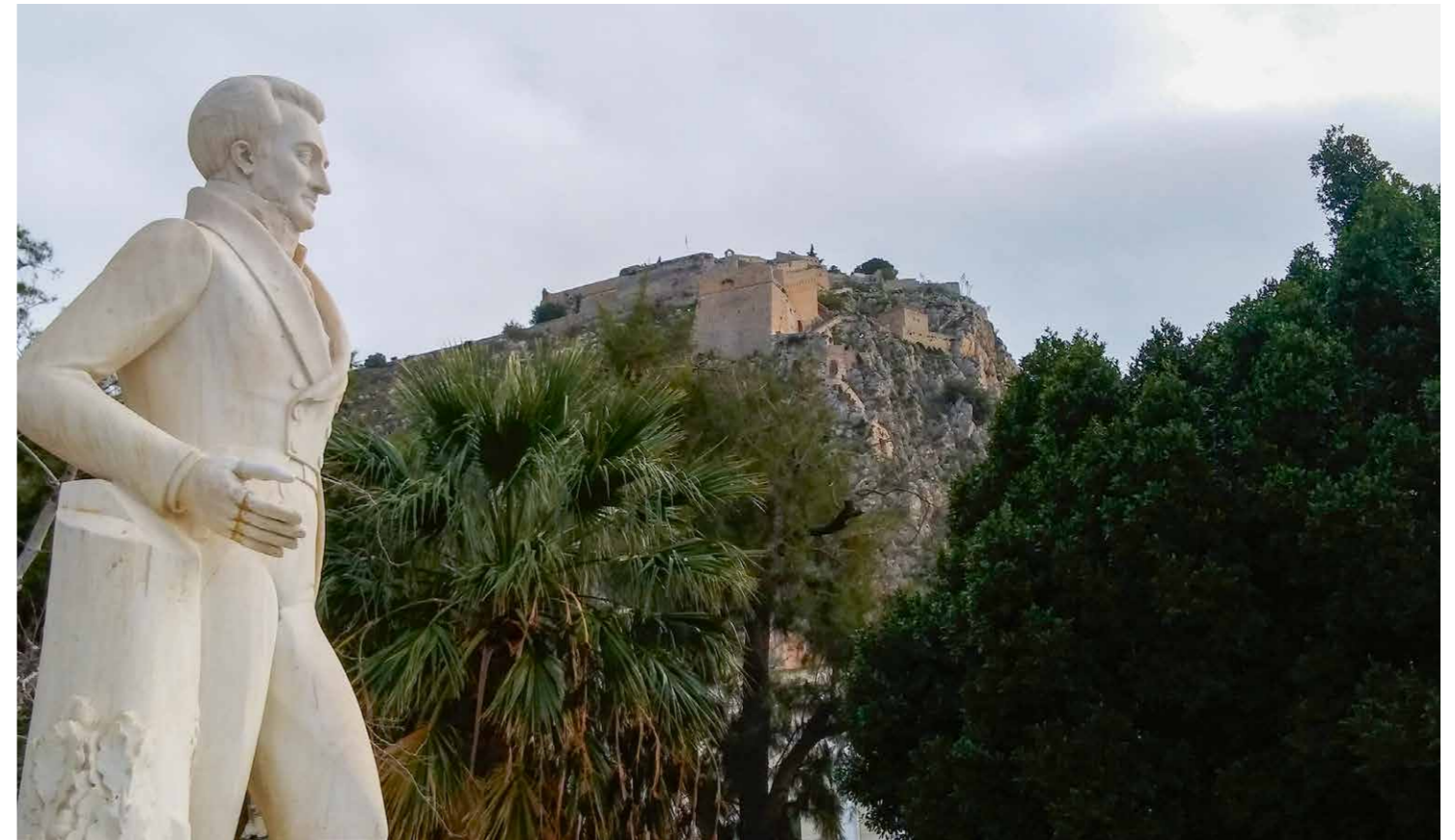
Op eigen benen?

Militair gezien mocht de Opstand dan voorbij zijn, maar nu begonnen de problemen pas echt. Centraal-Griekenland en de Peloponnesus lagen in puin, er heerste gigantische armoede en er was niets dat ook maar in de verste verte aan een moderne staat deed denken. Alles moest van de grond af worden opgebouwd. Die taak was begin 1828 toevertrouwd aan Ioannis Kapodistrias, die als 'Regent' (κυβερνήτης) feitelijk het eerste staatshoofd van het onafhankelijke Griekenland werd.

Hij was een telg uit een vooraanstaand aristocratisch geslacht. De familie had haar oorsprong in Capodistria (Koper, Slovenië), dat toen onderdeel uitmaakte van de Republiek Venetië, alvorens in de 13e eeuw naar Korfoe te vertrekken. Ioannis Kapodistrias studeerde geneeskunde, rechten en filosofie in Padua en begon al op jonge leeftijd een succesvolle politieke en diplomatieke carrière, eerst op zijn geboorteiland en later als minister van Buitenlandse Zaken aan het Russische hof van tsaar Alexander I. In die hoedanigheid speelde hij een belangrijke rol in het Congres van Wenen (1815), dat na de nederlaag van Napoleon de nieuwe geopolitieke orde in Europa zou bepalen.

Als machtigste en bekendste Griek van zijn tijd was hij dan ook de gedroomde kandidaat voor het leiderschap van de *Filikí Etería*, maar hij weigerde en schoof zijn vriend, de eerder genoemde Aléxandros Ypsilandis naar voren. Wel zou hij de volgende jaren vanuit de *diaspora* de opstandelingen herhaaldelijk materieel en moreel steunen.

* Victor Hugo, *Navarin II*; vert. Hugo Koning & Hans Verheij, *Het Eiland van Pelops* (Amsterdam, 2018)

Ioannis Kapodistrias kijkt uit over Náfplio, de eerste hoofdstad van het koninkrijk Griekenland

Een herculeïsche taak

Kapodistrias moet geweten hebben dat hij voor een haast onmogelijke klus stond, toen hem door de Nationale Vergadering gevraagd werd de leiding te nemen. Van meet af aan werd Griekenland geplaagd door financiële tekorten en interne twisten, hetgeen hij bij aankomst in de eerste hoofdstad Náfplio op 7 januari 1828 haarscherp signaleerde:

'Als een vis in het net, zo wanhopig spartelt de Griekse vrijheid. U hebt mij de teugels van de staat in handen gegeven. Maar welke staat? We kunnen onze gebiedsdelen op de vingers van twee handen tellen ... Waar is de schatkist van de natie? Ik hoor dat het geld voor dit jaar al is uitgegeven en de staat is nog niet eens geboren. Het land is schraal, de bevolking dun gezaaid en leeft verspreid in bergen en grotten. De overheid gaat gebukt onder een schuld van twee miljoen pond sterling, geld dat nodig is voor het leger. Het land is verpand aan de Engelse geldschietters ...

Ik heb geen spijt, noch wanhoop ik. Deze scepter van smart en tranen heb ik meer lief dan wat dan ook. Hij is mij door God gegeven, ik aanvaard hem, hij wil me op de proef stellen. U, het volk, en ik zijn van dezelfde stam. In hetzelfde graf zal ik met u begraven worden ...

Vraag mij niet om kostbare schilderijen voor een bouwsel dat nog niet af is. Ons enige doel is om het Griekse lijden op eigen, Griekse wijze te lenigen. Met onze mond, en niet zoals de chirurgen uit Europa met de scalpel. Met onze mond zullen wij de etter uit ons vaderland zuigen, zodat het gezond wordt.'

Charálambos Pachis, de moord op Kapodistrias | GEMEENTELIJKE BIBLIOTHEEK, CORFU
Munt van 20 eurocent met Kapodistrias

Kapodistrias bracht een ambivalente persoonlijkheid mee naar zijn nieuwe (vader)land. Hij was zeer hardwerkend en geliefd bij het volk, maar opereerde ook autoritair en als een echte 'control freak', die er uiteindelijk niet in slaagde om de maatschappelijke tegenstellingen op te lossen. Zijn autocratische bewind (naar Russisch model) zette veel kwaad bloed, omdat hij als hervormer de traditionele machtsverhoudingen te lijf ging. Al snel kwam hij daarmee in conflict met de

Aankomst van koning Otto te Athene, 1834 | PETER VON HESS, 1839 (NEUE PINAKOTHEK, MÜNCHEN)

grootgrondbezitters, de grote redersfamilies en de helden van de Opstand. De strijd tegen hun 'regionalisme' was voor hem noodzakelijk vanuit zijn moderne politieke agenda, maar critici verweten hem een pion van buitenlandse mogendheden of zelfs een dictator te zijn. Feitelijk bekleedde hij een onmogelijke positie tussen alle botsende belangen in: *'Niemand doet zijn plicht. Het leger, de vloot, de politieke leiders, ze zijn allemaal corrupt. Ik krijg geen enkele steun en wat kan ik alleen doen? God heeft me intelligentie gegeven, maar hij heeft me geen macht gegeven om mannen te kneden.'*

Het ging mis toen begin 1831 veel van de oude leiders waarderding wensten voor hun militaire en financiële inzet tijdens de Opstand. Zij weigerden ook de voor de staat zo noodzakelijke hoge belastingen te betalen. In de nasleep daarvan werd Ioannis Kapodístrias op 27 september bij het binnengaan van de Ayos Spyridon kerk in Náfplion vermoord door twee leden van een ontevreden clan uit de Mani.

'Heiland' Otto?

Opnieuw verviel Griekenland in onderlinge twisten en anarchie. Voor de grote mogendheden vormde dit het ultieme bewijs dat de Grieken zelf niet in staat waren om uit de impasse

te komen, en dat een nieuwe interventie noodzakelijk was. Op 7 mei 1832 kwam er met de Conferentie van Londen een officieel einde aan de Opstand. Griekenland zou een koninkrijk worden, met afgebakende grenzen – grofweg alles ten zuiden van de diagonaal Arta-Volos. Een buitenlandse koning werd aangezocht en na een moeizame rondgang in Europa – waarbij onder anderen de latere Belgische koning Leopold afzag van de aangeboden troon – viel de eer te beurt aan de jonge Beierse prins Otto van Wittelsbach. Zijn vader Ludwig I was een fervente filhelleen, wiens hoofdstad München er door alle neoklassieke bouwwerken 'Griekser' uitzag dan het Athene waar zijn zoon de scepter zou gaan zwaaien.

Otto was pas 17 jaar oud toen hij, als katholiek en onder supervisie van een driekoppig Beiers regentschap, koning van Griekenland werd. En hoewel hij feestelijk en verwachtingsvol werd onthaald (zie artikel Hans Verheij op pag. 18-23), kon hij de hooggespannen verwachtingen niet waarmaken. Daarvoor waren de bestaande financiële en maatschappelijke problemen nog altijd te groot, en was zijn persoonlijkheid te zwak. Desalniettemin wist hij zich – samen met zijn koningin Amalía – tot 1862 te handhaven.

De jonge Otto deed wel enorm zijn best. Hij betoonde zich

Amalia en Otto, het Griekse koningspaar

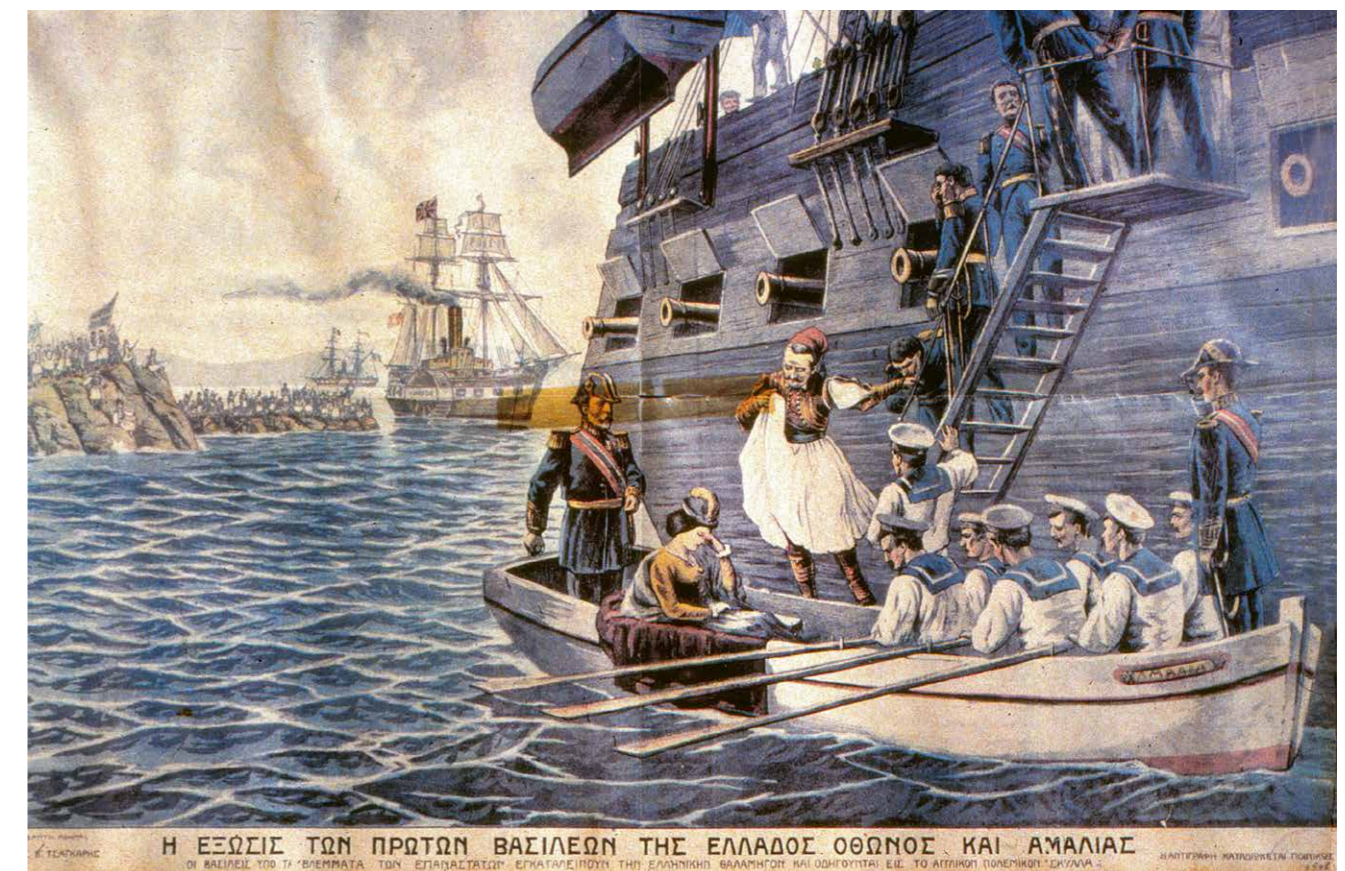

een ware 'grecofiel', kleepte zich doorlopend in Griekse dracht, leerde snel Nieuwgrieks en trok door zijn koninkrijk om de bevolking en gewoonten te leren kennen. Maar de aanwezigheid van zijn Beierse adviseurs, 3500 eigen troepen en de 'molensteen' van diverse buitenlandse leningen maakten zijn positie lastig. Voor Grieken was er onder zijn absolute bewind niet of nauwelijks plaats. Dat veranderde pas toen hij in 1843 een grondwet moest toestaan. Zijn populariteit had ook te leiden onder het feit dat het koninklijk paar weigerde over te gaan tot het orthodoxe geloof, en dat hun huwelijk tot overmaat van ramp kinderloos bleef.

Grote Idee

De roemloze aftocht van Otto had er wellicht anders uit gezien wanneer zijn buitenlandse beleid met succes had ingespeeld op de ontluikende nationale gevoelens van zijn onderdanen, namelijk de wens tot incorporatie van alle Griekssprekenden binnen het koninkrijk (65% van de etnische Grieken woonde nog daarbuiten). Want waar de koning er niet in slaagde om het streven naar deze 'Megali Idea' met succes ter hand te nemen, zou de gedachte aan een 'Groot-Griekenland' aan het einde van de negentiende en begin

twintigste eeuw steeds dominanter worden. De territoriale en militaire successen onder premier Eleftherios Venizelos (zie 'Boeken' elders in dit nummer) en legeraanvoerder prins Constantijn brachten de realisatie van deze droom dichtbij, maar in 1922 kwamen alle aspiraties ten einde. Die tragische gebeurtenissen van de 'Klein-Aziatische Catastrofe' en de verwoesting van Smyrna zullen volgend jaar, honderd jaar na dato, veel aandacht krijgen in Griekenland. Ook in Lychnari zal bij deze herdenking worden stilgestaan. 🇬🇷

Koning Otto en zijn gemalin verlaten Griekenland, 1862